

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 564/2024-14

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Ivana Fiačana a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], proti uzneseniu Okresného súdu Martin sp. zn. 1T/54/2021 z 3. júla 2024 takto

rozhodol:

1. Ústavnú sťažnosť **odmieta**.
2. Žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu **nevyhovuje**.

Odôvodnenie:

I.

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 17. septembra 2024 bez toho, aby bol zastúpený advokátom, o ktorého ustanovenie žiada, domáha vyslovenia porušenia ústavných práv „na spravodlivé súdne konanie, podanie opravného prostriedku, súdnu ochranu, nezávislý a nestranný súd podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, bezplatnú obhajobu podľa čl. 40 ods. 3 Listiny základných práv a slobôd“ a „princípu zákazu svojvôle a zásady zmeny k horšiemu uznesením okresného súdu o náhrade trov povinnej obhajoby v trestnom konaní“.

II.

2. Okresný súd uznesením vyššieho súdneho úradníka z 2. júna 2022 sťažovateľa ako odsúdeného v trestnom konaní zaviazal štátu nahradiť 2 064,71 eur, ktoré ako odmenu a hotové výdavky zaplatil advokátovi, ktorý bol sťažovateľovi ustanovený za obhajcu v trestnom konaní. Proti tomu podal sťažovateľ, ktorý bol v tom čase vo výkone trestu odňatia slobody, sťažnosť. Bol toho názoru, že zhodnotenie jeho majetkových a zárobkových pomerov je svojvoľné a záver, že má príjem a určité finančné prostriedky na úhradu, je nekonkrétny a neodôvodňuje záver rozhodnutia. Okresnému súdu vytkol, že nezisťoval jeho mzdu vo výkone trestu, kde v prvej polovici roka 2022 mesačne dosiahol príjem 77,96 eur, 111,12 eur a 88,04 eur. Doplnil, že má syndróm závislosti

na viacerých látkach, a preto mu bola uložená ochranná liečba s tým, že v nej má pokračovať v resocializačnom zariadení. Preto najbližšie nebude schopný dosahovať príjem. Okrem toho má ďalšie dlhy.

3. Okresný súd uznesením sudcu z 24. augusta 2022 sťažnosť sťažovateľa proti tomuto uzneseniu zamietol. Toto uznesenie však bolo zrušené nálezom ústavného súdu z 10. januára 2024 (II. ÚS 157/2023), ktorým bolo vyslovené, že ním bolo porušené základné právo sťažovateľa podľa čl. 40 ods. 3 Listiny základných práv a slobôd. Ústavný súd poukázal na odôvodnenie uznesenia, podľa ktorého okresný súd vychádzal z celkovej ekonomickej situácie sťažovateľa, a preto neposudzoval len mzdu vo výkone trestu, ale zohľadnil, že sťažovateľ je práceschopný a v produktívnom veku, z čoho vyplýva jeho možnosť nahradiť to, čo za jeho obhajobu zaplatil štát. Následne ústavný súd poukázal na § 34 ods. 3 Trestného poriadku, podľa ktorého nárok na bezplatnú obhajobu alebo obhajobu za zníženú odmenu má ten obvinený, ktorý nemá dostatok finančných prostriedkov na úhradu trov obhajoby. Z toho vyvodil, že jediným zákonným kritériom rozhodovania o nároku na bezplatnú obhajobu alebo za zníženú odmenu je dostatok finančných prostriedkov, teda príjmové a majetkové pomery obvineného v čase, keď sa o tomto nároku rozhoduje. Z tohto ustanovenia Trestného poriadku však nevyplývajú kritériá, ktoré uplatnil okresný súd (produktívny vek a práceschopnosť sťažovateľa). Tento prístup považoval ústavný súd za hrubo arbitrárny.

4. Ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením sudcu okresný súd o sťažnosti sťažovateľa proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka znova rozhodol a podľa § 194 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku ho zrušil a podľa § 558 ods. 1 a § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažovateľovi uložil nahradiť štátu trovy jeho obhajoby v polovici, teda 1 032,36 eur. Pritom vychádzal z (i) § 34 ods. 3 Trestného poriadku, podľa ktorého obvinený, ktorý nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby, má nárok na bezplatnú obhajobu alebo obhajobu za zníženú odmenu a tento nárok musí preukázať najneskôr pri rozhodovaní o náhrade trov trestného konania, (ii) § 558 ods. 2 Trestného poriadku, podľa ktorého pred rozhodnutím o povinnosti na náhradu trov treba zistiť, či nie sú splnené podmienky na bezplatnú obhajobu alebo za zníženú náhradu, a (iii) § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, podľa ktorého ak bol obžalovaný právoplatne uznaný za vinného, je povinný nahradiť štátu vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi, ak nemá nárok na bezplatnú obhajobu alebo za zníženú náhradu.

5. Okresný súd zistil, že sťažovateľ 20. júna 2024 na výsluchu v inej trestnej veci uviedol, že hoci je momentálne práceneschopný, má príjem zo zamestnania, ktorý mu chodí na účet jeho matky. Okrem toho okresný súd prešetril pomery sťažovateľa a zistil, že nič cenné nevlastní, no od októbra 2023 do apríla 2024 dosahoval v priemere mzdu 961,77 eur mesačne. Okresný súd znova zdôraznil produktívny vek sťažovateľa a to, že je práceschopný. S ohľadom na tieto skutočnosti a výšku trov obhajoby 2 064,71 eur sťažovateľa zaviazal na náhradu polovice tejto čiastky. Zdôraznil, že sťažovateľ sa podľa zákona č. 65/2001 Z. z. o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 65/2001 Z. z.“) môže dohodnúť na tom, že túto pohľadávku splatí v splátkach.

III.

6. Rozhodnutie okresného súdu sťažovateľ považuje za prekvapivé, svojvoľné a v rozpore so zásadou zákazu zmeny k horšiemu. Myslí si, že súd nerozhodol nestranne a nezaujato. Po rozsiahlej citácii rozhodnutí ústavného súdu uvádza, že dôvody na bezplatnú obhajobu preukázal už v roku 2022 pred rozhodnutím vyššieho súdneho úradníka. Podľa sťažovateľa okresný súd po zrušení jeho prvého rozhodnutia ústavným súdom mal vychádzať zo stavu, ktorý bol zistený v čase tohto prvého rozhodnutia, kedy bolo preukázané, že má nárok na bezplatnú obhajobu. Namietá, že okresný súd znova zisťoval jeho majetkové pomery a s týmito zisteniami ho pred svojím rozhodnutím neoboznámil. V dôsledku použitia týchto novo zistených skutočností došlo k porušeniu zákazu zmeny k horšiemu, a tým aj k porušeniu jeho ústavných práv.

7. Sťažovateľ zdôrazňuje, že sťažnostné konanie je ovládané obmedzeným revíznym princípom. V tejto súvislosti poukazuje na § 194 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého ak sa sťažnosť nezamietne, napadnuté uznesenie sa zruší, a ak je podľa povahy veci potrebné nové rozhodnutie, nadriadený orgán rozhodne vo veci sám alebo uloží orgánu, proti ktorého rozhodnutiu sťažnosť smeruje, aby znovu konal a rozhodol. Zdôrazňuje, že podľa § 195 ods. 1 Trestného poriadku orgán rozhodujúci o sťažnosti nemôže zmeniť uznesenie v neprospech osoby, ktorá sťažnosť podala. Postup sudcu okresného súdu, ktorý si znova zisťoval jeho pomery, považuje za rozporný s nálezom ústavného súdu v jeho veci. Je toho názoru, že okresný súd sa s týmto nálezom nevie stotožniť, a znova zdôrazňuje, že v jeho veci malo byť znova rozhodnuté podľa okolností zistených v roku 2022 a podľa právneho názoru ústavného súdu z nálezu z januára 2024.

IV.

8. Ústavná sťažnosť je zjavne neopodstatnená a ako taká bola podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) odmietnutá. Vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov nie je ústavný súd alternatívnou ani mimoriadnou opravnou inštanciou (II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96). Je v právomoci všeobecného súdu vykladať a aplikovať zákon a pokiaľ tento výklad nie je arbitrárny a je náležité odôvodnený, ústavný súd nemá dôvod doň zasahovať (I. ÚS 19/02, IV. ÚS 238/05, II. ÚS 357/06).

9. Nemožno sa stotožniť s argumentáciou sťažovateľa, že v dôsledku jeho sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka a následného rozhodnutia o jeho sťažnosti došlo k zmene k horšiemu. Uznesením vyššieho súdneho úradníka bolo sťažovateľovi uložené nahradiť trovy obhajoby 2 064,71 eur a následne uznesením sudcu 1 032,36 eur. Rozsah jeho povinnosti tak bol uznesením sudcu zúžený na nižšiu peňažnú čiastku, čo vylučuje správnosť východiska argumentácie sťažovateľa o zmene k horšiemu v dôsledku toho, že proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podal sťažnosť. Zmenu k horšiemu nemožno identifikovať ani pri porovnaní prvého, ústavným súdom zrušeného a druhého, touto ústavnou sťažnosťou namietaného uznesenia sudcu o sťažnosti sťažovateľa.

10. V rozpore s namietanými ústavnými právami sťažovateľa nie je ani postup okresného súdu, ktorý po náleze ústavného súdu z januára 2024 bez návrhu zisťoval skutočnosti týkajúce sa majetkových a príjmových pomerov sťažovateľa. Je tomu tak z dôvodu, že takto zisťované skutočnosti boli podkladom nie meritórneho, ale procesného rozhodnutia okresného súdu, pričom

povinnosť zistiť ich vyplýva priamo z § 558 ods. 2 Trestného poriadku. Ustanovenie § 551 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku okresnému súdu ukladá, aby obžalovanému, ktorý bol právoplatne uznaný za vinného, uložil náhradu za vyplatenú odmenu a náhradu ustanovenému obhajcovi, ak obvinený nemá nárok na bezplatnú obhajobu alebo na obhajobu za zníženú náhradu. Okresný súd tak zákonom predpokladaným spôsobom zisťoval, či u obvineného v čase jeho rozhodnutia nie sú také okolnosti, ktoré by odôvodňovali jeho nárok na bezplatnú obhajobu alebo obhajobu za zníženú odmenu. To, že musí ísť o okolnosti v čase rozhodovania o náhrade, a nie o okolnosti v čase ustanovenia obhajcu, vyplýva z toho, že dôvodom ustanovenia obhajcu nemusí byť len žiadosť obvineného, ktorý nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby podľa § 40 ods. 2 Trestného poriadku, ale aj stav podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku, keď obvinený dostatočné prostriedky má, no obhajcu si sám neustanovil, hoci ho z dôvodu povinnej obhajoby musí mať.

11. V takomto prípade nie je ustanovenie obhajcu následkom toho, že v čase jeho ustanovenia obvinený nemal dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby. Preto sa príjmové a majetkové pomery obvineného neskúmajú len pri ustanovení obhajcu, ale, prirodzene, až v čase, keď sa rozhoduje o náhrade trov obhajoby, teda po skončení trestného stíhania, ak bol obvinený právoplatne uznaný za vinného. Z ustanovenia § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku nemožno vyvodiť, že by úvaha o náhrade trov trestného konania bolo obmedzená, čo sa týka rozsahu rozhodnutých procesných skutočností, len na pomery obvineného v čase, keď mu bol obhajca ustanovený.

12. Porušenie ústavných práv sťažovateľa nemožno vyvodiť ani z toho, že sťažovateľ pred rozhodnutím sudcu okresného súdu nebol konfrontovaný so skutočnosťami, ktoré súd zistil po náleze ústavného súdu z januára 2024. Tieto skutočnosti boli riadne osvedčené a sťažovateľ ich ani v ústavnej sťažnosti nespochybňuje. Je tak zrejmé, že sťažovateľ je osobou v produktívnom veku bez akýchkoľvek obmedzení pracovať, čo preukazuje i to, že v tomto roku bol schopný dosahovať pravidelný príjem zo zamestnania. Jediným jeho obmedzením je to, že opakovane je vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody. Preto neobstojí úvaha sťažovateľa, ktorá vychádza z § 194 ods. 1 Trestného poriadku. Bolo na rozhodnutí sudcu okresného súdu, či vzhľadom na čiastočnú dôvodnosť sťažnosti sťažovateľa uznesenie vyššieho súdneho úradníka zruší a vec mu vráti alebo o náhrade trov obhajoby rozhodne sám. Povaha veci sťažovateľa nebola taká, aby bolo nevyhnutné vec vrátiť vyššiemu súdnemu úradníkovi tak, aby bol sťažovateľ konfrontovaný s jeho novými zisteniami tak, aby ich mohol namietať v prípadnej sťažnosti. Je tomu tak preto, že ide o skutočnosti, ktoré boli spoľahlivo osvedčené a ktorých pravdivosť sťažovateľ ani v ústavnej sťažnosti nenamieta alebo nedopĺňa o ďalšie tvrdenia, z ktorých by bolo možné vyvodiť, že v súčasnosti má mať nárok na bezplatnú obhajobu.

13. Z hľadiska sťažovateľom tvrdenej nesprávnosti uznesenia okresného súdu treba uviesť, že podľa § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku dôvodom prípadného neuloženia náhrady je to, že povinný má nárok na bezplatnú obhajobu alebo obhajobu za zníženú náhradu. Trestný poriadok však neustanovuje, aké sú podmienky nároku na bezplatnú obhajobu pri rozhodovaní o náhrade trov konania. Z § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku následne vyplýva, že aj ten, kto nemal dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby v čase ustanovenia obhajcu, je povinný trovy nahradiť. Preto neurčitý pojem § 555 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku treba vyložiť samostatne s ohľadom na aktuálne postavenie odsúdeného. Prítom nie je dôvod na to, aby tieto okolnosti boli

zúžené na stav nemajetnosti v určitom štádiu trestného konania alebo po jeho skončení tak, ako to zvyčajne sťažovateľ. Úvaha okresného súdu vychádza z toho, že treba zohľadniť nielen súčasný príjmový a majetkový stav sťažovateľa, ktorý mu zjavne neumožňuje nahradiť štátu trovy obhajoby, ale aj budúce potencionálne možnosti sťažovateľa, ktoré vyplývajú z toho, že nemožno vylúčiť, že bude dosahovať príjem, ktorý mu umožní nahradiť trovy. Tak tomu v konečnom dôsledku bolo aj v prvej polovici roka 2024, keď sťažovateľ dosahoval pravidelný príjem.

14. Takáto úvaha nie je zjavne mylná a zodpovedá tomu, že proti sťažovateľovi priznaná náhrada je osobitnou – súdnou pohľadávkou podľa § 2 písm. a) zákona č. 65/2001 Z. z. Tento zákon oproti iným pohľadávkam stanovuje osobitné spôsoby upustenia od vymáhania, ktorých podstatou je sťažovateľom tvrdená nemajetnosť. Podľa § 4 ods. 4 tohto zákona možno upustiť od vymáhania pohľadávok, pri ktorých je pravdepodobné, že výťažok, ktorý by sa dosiahol, nepostačí ani na krytie nákladov spojených s jej vymáhaním; je zrejmé, že majetok povinného nepostačí ani na čiastočné uspokojenie pohľadávky a najmenej v období troch rokov idúcich za sebou sa bezvýsledne vedie výkon rozhodnutia. Možnosť upustenia od vymáhania súdnej pohľadávky je priestorom na zohľadnenie tvrdenej nemajetnosti a zároveň okolnosťou, ktorá z ústavného pohľadu legitimizuje úvahu okresného súdu o tom, že možno zvážiť aj potencionálnu možnosť príjmu sťažovateľa.

15. Podľa § 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde možno v konaní pred ústavným súdom ustanoviť fyzickej alebo právnickej osobe právneho zástupcu, ak taká osoba o to požiada, ak to odôvodňujú jej majetkové pomery a nejde o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti. Ak hoci len jeden z týchto predpokladov nie je splnený, nemožno právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom ustanoviť (I. ÚS 333/2020). V prípade ústavnej sťažnosti, pri ktorej je daný dôvod na jej odmietnutie, ide o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti. Preto neboli splnené podmienky na ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom a žiadosti sťažovateľa podľa § 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde nebolo vyhovené.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. októbra 2024

Robert Šorl
predseda senátu